

שיעורי תורה רשק

היכלי תורה

ערש"ק פרשת אמור יד אייר תשס"ט ♦ דף היומי בבלי: בבא מציעא יב ירושלמי: בבא מציעא ב

נושאי הדף בעלון

ד' מינים ומשלוח מנות בקטן הסמוך על שולחן אביו.....בבא מציעא יב

תפילין שנמצאו בגניזה אם כשרות.....בבא מציעא יג

פודה קרקע של חבירו דינו כמלווה.....בבא מציעא יד

שוחט שצבע שערות זקנו לשחור האם יש להצריכו בדיקת סכין.....בבא מציעא טו

השולח חבירו ומת אם צריך כפרה, קבלת מתנה בשבת.....בבא מציעא טז

מת שפינוהו מארון לארון, האם נאסר הראשון.....בבא מציעא יז

אבלות על אשתו שמתה מתוך קטטה.....בבא מציעא יח

כפתור ופרח.....עמוד 5

וכל מלאכה לא תעשו בעצם היום הזה כי יום כפרים הוא וגו' כי כל הנפש אשר לא תענה בעצם היום הזה ונכרתה מעמיה וכל הנפש אשר תעשה כל מלאכה בעצם היום הזה וגו'

לשון הפסוק 'כי כל הנפש אשר לא תענה' צריכה ביאור, ומה היה מקרא חסר אילו היה אומר **וכל הנפש אשר לא תענה**. גם מה שאמר הכתוב 'בעצם היום הזה' צריך הסבר, מה נשתנה יום הכפורים שהדגישה התורה כך, מה שלא נאמר כן בשאר מועדות.

והנה נחלקו תנאים בכפרתו של יום הכפורים אם הוא מכר דוקא עם התשובה או גם בלי תשובה. דעת רבי הובאה בברייתא (שבועות יג א) תניא, רבי אומר על כל עברות שבתורה בין עשה תשובה בין לא עשה תשובה בין לא עשה תשובה יום הכפורים מכפר, חוץ מפורק עול וכו'. ואמרו בגמרא, מודה רבי בכרת דיומא, שאף על פי שיום הכפורים מכפר על כל העברות גם בלא עשה תשובה, מכל מקום אם עשה מלאכה או לא התענה ביום הכפורים עצמו, על כך אין יום הכפורים מכפר, דאי לא תימא הכי, כרת דיום הכפורים לרבי לית ליה, שהרי מיד כשעבר ואכל או עשה מלאכה נתכפר לו חטאו, ועל כרחק אין יום הכפורים מכפר על אכילה ומלאכה בו ביום.

זה פירש הפסוק: 'וכל מלאכה לא תעשו בעצם היום הזה כי יום כפרים הוא', כלומר, שלא יעלה על דעתך לומר אעשה מלאכה ויום הכפורים מכפר, אין הדבר כן, שעשיית מלאכה ביום הכפורים אינה כשאר עברות שיום הכפורים מכפר עליהן, כיון שהיא פוגעת ועומדת בסתירה לעצמו של יום וקדושתו, ולכן 'כי כל הנפש אשר לא תענה בעצם היום הזה ונכרתה מעמיה, וכל הנפש אשר תעשה כל מלאכה בעצם היום הזה והאבדת' וגו'.

ע"פ דברי שאול

צבא מליעא יב

ד' מינים ומשלוח מנות בקטן הסמוך על שולחן אביו

בסוגייתנו מבואר שמציאת קטן הסמוך על שולחן אביו, שייכת לאביו. ובנימוקי יוסף (ו. מדפי הרי"ף) הביא את דעת הראשונים הסוברים שאף במתנה הדין כך, ואם נתנו מתנה לקטן הסמוך על שולחן אביו, הרי היא של אביו. ואף אם אביו נתן לו מתנה, הרי היא של אביו, כיון שאין לו יד לזכות בעצמו כלל. דין זה הובא להלכה ברמ"א (ח"מ סי' ער ס"ב).

בפוסקים הובאו כמה נידונים הנובעים מהלכה מדין זה.

השבט הלוי (ח"ח סי' קנב) הקשה מהמבואר בגמרא בסוכה (מו:): שאין להקנות לקטן לולב ביום הראשון של חג הסוכות, שהרי הקטן יכול לזכות אך אינו יכול להקנות לאחרים, וצריך שיהיה הלולב שלו ביום הראשון שהרי נאמר בו 'לכם', ואם יתן לקטן שוב לא יוכל הגדול לזכות ממנו ולקיים המצוה, ולהאמור לעיל, מה שמבואר בדברי הגמרא שהקטן קונה לעצמו, הדברים אמורים רק בקטן שאינו סמוך על שולחן אביו, שהרי בסמוך על שולחן אביו אין לו יד לקנין כלל.

אם כן קשה, כיצד יקיים אב שבניו סמוכים על שולחנו [שכך הוא הדבר ברוב המקרים] את מצות חינוך לארבעת המינים בבניו אלו, הרי אף אם יקנה להם את ארבעת המינים שרכש עבורם, לא יזכו הקטנים בזה, שהרי אין להם יד לזכות, ונמצא שעדיין של אביהם הם ולא קיימו מצות ד' מינים כהלכתה, שהרי אינם שלהם.

לפיכך כתב בעל **שבט הלוי**, שאף שמצוות חינוך צריכה להיעשות כעין המצווה האמיתית, מכל מקום דין שאול אינו מעכב בקטן ואין צריך בה את כל דקדוקי הדינים שבמצווה האמיתית. וכך מבואר בטורי אבן (חגיגה ו.). ולא כמו שמבואר **במג"א** (סי' תרנח סק"ח) שבקטן צריך שיתקיים הדין 'לכם' שבד' מינים [ועי' בדבריו שסתור הוכחת המג"א מהרא"ש], אלא בהכרח שדין לכם אינו שייך בקטן, ולפיכך יוצא אף בשאול. ונמצא, שאב הנותן לבנו ד' מינים משלו, אף שהקטן לא זכה בהם כפי שנתבאר, מכל מקום הוא מקיים מצוות חינוך בכך שלימד לבנו את צורת המצווה.

נידון נוסף הנובע מהלכה זו, נוגע לנתינת משלוח מנות לקטן. **הערוך השולחן** (או"ח סי' תרצה ס"ד) הכריע, שהנותן משלוח מנות לקטן, יצא ידי חובת 'משלוח מנות איש לרעהו', כיון שקטן גם נקרא 'רעהו', אמנם, דעת **רבי חיים פאלאגי** בספרו **מועד לכל חי** (דיני פורים סי' לא ס"ק פו) **והבן איש חי** (שנה א פרשת תצווה הלכות פורים סקט"ז), שאין יוצאים ידי חובת מצוות משלוח מנות בנתינה לקטן.

אמנם, אם נותן לקטן הסמוך על שולחן אביו, כתב **בשלמי תודה** (פורים עמ' רפה) שאפשר שיוצא ידי חובת משלוח מנות לכל הדעות, והטעם, שהרי אין לקטן זה יד כלל, ומה שנותנים לו שייך לאביו מיד, והרי זה כשולח לאביו. אך סיים, שאפשר שהדבר תלוי במחלוקת האחרונים [עי' מחנה אפרים זכיה ומתנה סי' ב] בגדר זכיית אביו ממנו, האם משמעות הדבר שאביו זכה מיד הנותן, או שפירוש הדבר הוא שהקטן זוכה ואביו זוכה ממנו מיד, ולפי דרך זו שהקטן זוכה קודם, אפשר שעדיין לא יצא ידי חובתו, כיון שנתנתו היתה לקטן, ולא לאביו שזכה ממנו אחרי כן.

צבא מליעא יג

תפילין שנמצאו בגניזה אם כשרות

בסוגיין מבואר ששטר שנפל ונאבד, נולדת בו ריעותא, ואנו חוששים שלא לגבות בו, כיון שיש לחוש שכתב ללוות ולא לווה בסוף, ואף שבשאר שטרות אין חוששים כן, בשטר שנפל יש לחוש כיון שהנפילה היא ריעותא.

מדברי הגמרא הללו, הוכיח **בשו"ת הלכות קטנות** (ה"ב סי' קסו) דין חדש להלכות תפילין, והוא, שהמצא תפילין המונחים בגניזה, חושש שהן פסולות אף על פי שבדקן ונמצאו כשרות, מכל מקום יש לחוש שנכתבו שלא לשמן וכיוצא בזה, וכשם שמצינו בסוגיין שהנפילה מהווה ריעותא, משום שאנו תולים שנפל ממנו לפי שיש בו פסול.

וכמו כן לעניין תפילין הנמצאים בגניזה יש לחוש ולפוסלם, ולומר שמה שהונחו בגניזה אף בעודן שלימות, זה מחמת פסולן, ולפיכך נקט שתפילין אלו פסולות.

אך כתב, שיש לדחות ולומר, שמכאן אין ראייה לכך שהנפילה אכן מהווה ריעותא גמורה, מפני שאפשר לחלק בין ממון, שבו אנו אומרים שהמוציא מחבירו עליו הראיה ולכן יד בעל השטר על התחתונה ואינו יכול להוציא ממון עפ"י שטר זה, משא"כ בתפילין אין לחוש לזה אעפ"י שמונחים בגניזה.

לפיכך כתב, שאם התפילין מונחות בכיסן אין לחוש לפסול, כפי שנתבאר שאין ראייה מממון ושטר לעניין תפילין, אך אם התפילין מונחות ללא רצועות והם פתוחות, באופן זה יש לחוש, כיון שיש ריעותא ממה שנמצאו ללא רצועות.

אמנם כתב שיש לומר להיפך שתפילין גרועים משטר, ואין זה דומה כלל לשטר, משום שאדם זהיר בשטרו ושמרו היטב, ולאחר שנפרע אינו שוה כלום אלא לצור ע"פ צלוחיתו, ולפיכך יש לומר שכשנפרע השליכו ולכן אם מוצאו בשוק הרי זה ריעותא, אבל דבר שהוא שוה כסף אין דרך להשליכו, ואם התפילין מונחים בגניזה הרי זה ראייה שאינם כשרים.

ובמשנה הלכות (ח"ו סי' יא) כתב כמה חילוקים בדבר, ולדבריו, במקום שדרך להניח את התפילין של המתים בגניזה כשהן פתוחות, אם כן אין ראייה על פסולן, כמו כן במצאן עם רצועות אין לפוסלם מחמת מה שהיו בגניזה, כיון שישנה הוכחה על כשרותן, שהלא אם השליכן מחמת פסולן, מדוע לא נטל מהם הרצועות שלא נפסלו, ועל כרחך שטעם אחר יש להנחתן בגניזה.

המוכר שדה לחברו ויצא עליה ערער

המוכר קרקע לחבירו, ואחר שקנה הלוקח באחד מהדרכים שקונים בהם, קודם שישתמש בה, יצאו עליו מערערין, ובי"ד רואים שיש אמתלא בדברי המערער ה"ז יכול לחזור בו, שאין לך מום גדול מזה, שעדיין לא נהנה בו ובאו התובעים. לפיכך יבטל המקח ויחזיר המוכר את הדמים, ויעשה דין עם המערערים. ואם נשתמש בה הלוקח כל שהוא, ואפילו דש המצר שלה ועירבו עם הארץ, אינו יכול לחזור בו, אלא עושה דין עם המערער, ואם הוציאה מידו בדין יחזור על המוכר, כדין כל הנטרפין.

צבא מליעא יד

פודה קרקע של חבירו דינו כמלווה

מעשה בשותפים שקנו בית מלאכה בשותפות, ונקלעו לחובות גדולים עד כדי כך שהדבר הגיע לערכאות מצד תביעת נושיהם, ונפסק בערכאות שימכר בית המלאכה לכל המרבה במחיר כדי להשיב חלק מחובותיהם. ואכן, בית המלאכה נרכש על ידי יהודי אחר, אשר אף הלווה לשותפים כסף נוסף ולא החזירוהו לו עדיין זה זמן רב.

לאחר מכן פרצה מלחמה ומתו השותפים הללו, ובאו יורשיהם ותבעו את הקונה או יורשיו, שישבי להם את בית המלאכה. ולדבריהם, תשלום החוב צריך להתבצע במטבע של שעת הקניה, על אף שערכו ירד פלאים בעקבות המלחמה.

נשאלת השאלה, האם אכן יכולים היורשים לשלם במטבע של שעת הקניה, או שמא מחוייבים הם לשלם במטבע שיוצא כעת, לפי סכום הכסף בעת המכירה. מלבד זאת, האם הקונה אכן אינו בעלים גמור של בית המלאכה, והאם הוא מחויב להשיב ליורשי השותפים את בית המלאכה.

המנחת יצחק (ח"א סי' ע) נזקק לשאלה זו על שני חלקיה והשיב להם דבר, כאשר על החלק השני הביא ראיה מסוגיין לפסק ההלכה.

תחילה האריך לדון בשאלה הראשונה, מאיזו מטבע עליהם לפרוע את חובם של אבותיהם השותפים ומסקנתו היא שהמחזק יכול לדרוש שיפרעו את חובם במטבע של שעת הפירעון.

אך הוסיף, שאין צריך לדון בזה כלל, כיון שבית המלאכה אכן שייך לגמרי למי שקנאו מידי המלכות. וביאר, שאמנם במושכל ראשון בית המלאכה שייך לשותפים, כיון שקנאו בשליחותם, ומבואר **בשולחן ערוך** (ח"מ סי' קפג ס"ד) שאם אמר לשלוחו שיקנה לו דבר אצל אדם אחר, הרי הדבר שיקנה השליח קנוי למשלח, ואף על פי שהשליח קנה את הדבר במעותיו שלו, כיון שדינו כמגביה מציאה לחבירו שקנה חבירו, כמבואר בפרקין, ולפי דרך זו, בית המלאכה אכן שייך לשותפים, ועל הקונה להחזירו להם תמורת פירעון חובו.

אך במושכל שני נראה שהקונה זכה בו לגמרי, והביא **המנחת יצחק** את דברי **הגבול יהודה** (סי' סא) שאף הוא רצה לומר כן בתחילה, אך חזר בו לאור דברי הגמרא בסוגיין, שמבואר בה שיש אומדנא פשוטה שלא שדי איניש זוזי בכדי [ובשל כך, במכר אמרינן אחריות טעות סופר טפי מהלוואה], ולפיכך הכריע, שכיון שקנה הקרקע במעותיו שלו, דינו כדין מלווה מעות לבעל הקרקע, ואם יעבור זמן של סתם הלוואה [שלושים יום או שנה, עיין ש"ך (ח"מ סי' עג סקל"ז)] תעבור הקרקע לבעלות הקונה, ואף שלא התנה כן בפירוש, מכל מקום אומדנא דמוכח יש כאן, שלא שדי איניש זוזי בכדי.

צבא מליעא טו

שוחט שצבע שערות זקנו לשחור האם יש להצריכו בדיקת סכין

הבית שערים (יו"ד סי' יט) דן במעשה של שוחט שצבע שערותיו הלבנות לצבע שחור, האם אנו חושדים בו ששחיתתו אינה כשירה, ונצריכנו בדיקת סכין לפני כל שחיטה מחשש שמא יעבור אף על איסור נבילה. תחילה האריך הבית שערים לדון האם יש בצביעת השערות איסור דאורייתא. והעלה, שלדעת **הרמב"ם** (עבודה זרה פ"ב ה"י) אם צובע את כל שערותיו מלבן לשחור עובר על איסור דאורייתא של 'לא ילבש', ולדעת הכסף משנה שם בדעת הראב"ד אין בזה אלא איסור דרבנן.

ולפי זה נמצא, שלדעת **הרמב"ם** יש להצריכו בדיקת סכין לפני שישחוט, וכדעתו בהלכות שחיטה (פ"ד הי"ד) שגם מומר לעבירה אחת צריך בדיקת סכין, ואילו לדעת הראב"ד על פי הכסף משנה אינו צריך בדיקת סכין.

אך כתב הבית שערים, שמדברי התוספות בסוגיין (ד"ה ונתן) יש ללמוד היתר לשוחט זה לשחוט אף בלי בדיקת סכין, שהרי כתבו התוספות שבמוכר שדהו בשנת היובל, אף לשיטת שמואל שהמכר לא חל כלל, אין אנו אומרים שהמעות יהיו מתנה כפי שסבר שמואל בסוגיין לגבי מקדש אחרות. וטעם הדבר, מפני שבמוכר בשנת היובל אין שייך לומר אדם יודע שאין המכר חל ונתן לשם מתנה, כיון ששיטת רב היא שהשדה אכן מכורה [אם כי יוצאה מיד]. ומבואר בדבריהם, שכל שיש שיטה אחרת והדבר אינו ברור כצד אחד, לא שייך לומר 'אדם יודע וכו'. אם כן יש ללמוד מדבריהם גם לעניין איסורים, שכל שהאיסור אינו ברור ופשוט, לא שייך להחשיבו כמזיד אם עובר עליו.

לפיכך בנידון זה של שוחט שצבע שערותיו, אין לפסלו אף לשיטת הרמב"ם שסבר שיש בדבר איסור דאורייתא, וטעם הדבר, כיון שלרוב הפוסקים אין בדבר איסור דאורייתא אלא איסור דרבנן [עיין שואל ומשיב (ח"א סי' רי)]. ומבואר בחו"מ (סי' לד סכ"ד) שאדם אינו נפסל לעדות אלא א"כ עבר על דבר שפשט בישראל שהוא עבירה וכו'. וכן מבואר ביו"ד (סי' קיט ס"ז) שאדם נקרא חשוד רק אם עובר על דבר שברור לכולם שהוא עבירה.

ומבואר **במגיד משנה** (אישות פ"א) שבאיסור דרבנן אין כל העולם נזהרים בו ואין חשוב להם איסור כל כך, וממילא, אף שבטעות גמור נוהגים כן, אין לומר שפשט איסורו ברוב ישראל, ולא שייך לומר בזה אדם יודע והעובר עליו כעובר עבירה במזיד.

אך סיים הבית שערים, שמכל מקום ראוי להעבירו למעט זמן כיון שהדבר אינו ראוי, וכן עליו לקבל על עצמו דברי חבירות [חומרות יתירות].

יום שלישי יח אייר

צבא מליעא טו

השולח חבירו ומת אם צריך כפרה, קבלת מתנה בשבת

בסוגיין מבואר שיש הסובר שמתנה הרי היא כמכר, וטעמו, כיון שכאשר נותן מתנה לחבירו, בהכרח הוא עושה זאת כתמורה לנחת רוח שעשה לו, ומכיון שקיבל תמורה למתנתו נידונת המתנה כמכר.

הפוסקים למדו מכך לדינים שונים, שאין לחלק בין מתנה למכר, והדין האמור במכר אמור גם כן במתנה, כדלהלן.

כתב מהר"י וויל בתשובה (סי' קכה) שמי ששלח את חבירו לשליחות כלשהי, ובמהלכה מת השליח כתוצאה מעניין השליחות, מוטל על המשלח חיוב כפרה, ועליו להתענות ארבעים יום, וכמו כן יתן נדבה לבניו.

הצמח צדק (סי' סג) כתב, שנראה שדברי מהר"י וויל אמורים דווקא בשליח שעשה שליחותו בחינם, ובשל כך חייב המשלחו כפרה, אך שליח שהלך לעשות שליחות בשכר, אין לחייב את המשלח, כיון שדרך העולם היא שהרוצה להשתכר כדי מחייתו עושה זאת אף תוך שמסכן עצמו, כמאמר הכתוב (דברים כד טו) 'ואליו הוא נושא את נפשו' וכפי שפירש שם רש"י. ולפיכך, אין לחייב בכפרה את המשלח, כיון שזו דרך העולם ולא היה במעשיו כל דופי.

אך בשו"ת רמ"ץ (או"ח סי' מו) הקשה על חילוקו מדברי הגמרא בסוגיין, שמבואר בה שאף העושה עבור חבירו בחינם, הדבר נובע מתוך חיוב טובת הנאה, ומשכך, אין כל סברא לחלק בין העושה בשכר לעושה בחינם, שהרי אף העושה בחינם כוונתו בשביל שכר, וכיון שמהר"י וויל חייב כפרה באחד המקרים, מסתבר שהכל בכלל.

נידון נוסף שלמדו הפוסקים מכאן הוא ענין מתנה בשבת.

הדברי מלכאל (ח"א סי' ק) הוכיח מסוגיין שאיסור נתינת מתנה האמור בשבת שהוא משום 'ממצוא חפצין', נאמר רק על נותן המתנה, אך מקבל המתנה אינו בכלל איסור זה, כיון שהסיבה שאדם נותן מתנה היא משום שפורע חובו, וכפי שמבואר כאן בגמרא, שסיבת נתינת המתנה היא משום שעשה לו נחת רוח, ולפיכך הנותן נכלל באיסור 'ממצוא חפצין' ולא המקבל.

וכך נקט להלכה בשו"ת משיב דבר (ח"א סי' כז), משום שהמקבל מתנה הרי הוא כמוצא מציאה מהפקר בשבת שמוותר לזכות בה כמבואר בשבת (קנ"ג).

מאידך, **הספר החיים** (סי' שכג) והמקנה (אהע"ז קו"א סי' מה) נקטו שהאיסור הוא רק על המקבל. ואילו **המהרש"ם** (ח"א סי' קסד) נקט שאיסור זה נאמר על שניהם.

לרישום ועדכון שיעורי תורה ניתן לשלוח

פקס ל: 03-543-5757

יום רביעי יט אייר

צבא מליעא יז

מת שפינוהו מארון לארון, האם נאסר הראשון

בסוגיין מבואר, שאף על פי שאין יכול למכור את מה שיירש בעתיד מאביו, כיון שאינו יכול למכור דבר שלא בא לעולם, מכל מקום יכול למכור מה שיירש מאביו שימות היום. ומבואר בגמרא, שמעיקר הדין אין מכירה זו מועלת שהרי הדבר עדיין לא בא לעולם, ומכל מקום יכול למכור משום כבוד אביו, וכמו שפירש רש"י, שמדובר באדם שהיה אביו גוסס וצריך מעות לקבורתו, ומפני שרצה שלא ישהה אביו בבזיון לאחר מותו לפיכך מיהר למכור עוד בחייו, והמכירה חלה מתקנת חכמים.

מדברי הגמרא הללו, למד **השרידי אש** (ח"ב סי' קז) לפסוק הלכה למעשה בשאלה שעלתה על שולחנו. מעשה באדם שמת ובקשו בניו לקבורו בארון, וחלק מבני המת בחרו להם ארון שאותו בקשו לקנותו עבור אביהם לצורך קבורתו, והניחוהו בארון זה. לאחר מכן באו בני המת האחרים, ודרשו להעבירו לארון אחר, שלדעתם הוא היותר ראוי לאביהם.

נשאלת השאלה, האם הארון הראשון נאסר כדין תשמישי המת או לא. ואם נאסר, האם הבנים הראשונים מחוייבים לשלם את תמורתו למוכר כדין מזיקים שהרי נאסר בהנאה. תחילה נזקק **השרידי אש** לנידון הראשון, האם הארון נאסר בהנאה, והביא את דברי **הפתחי תשובה** (יו"ד סי' שסג סק"ו) שהביא את דעת התשובה מאהבה (סי' קסד), שפסק לגבי ארון שנתנו בו את המת תחילה, ומצאו שהוא צר מלהכיל את המת ולפיכך העבירוהו לארון אחר, שאין הארון הראשון נאסר משום שמכיון שאינו מתאים למידת המת אין נקרא הזמנה לצורך המת האוסרת בהנאה. ולדבריו, גם בנידון זה לא יאסר הארון הראשון.

והוסיף **השרידי אש**, שאף לדברי בעל הר אבל שהובא בפתחי תשובה שם, שלדבריו אם נתנו המת בארון אחד ואחר כך העבירוהו לארון אחר, נאסר הארון הראשון, יודה במקרה זה שהארון הראשון לא יאסר, מפני שבמעשה כאן קנאוהו מסוחר ארונות, ולא נעשה ארון זה במיוחד עבור מת זה, אלא לכל מת שיבוא לקנות ואין זה נקרא שהזמינו ארון זה בשביל מת זה שמטעם זה הוא נאסר בהנאה. ועוד, שהאחים שנתנוהו תחילה, ידעו שעושים כן על דעת שאם לא ימצא הדבר חן בעיני אחיהם, יעבירוהו משם, ונמצא שלא היה ברור שהוא בשביל מת זה.

ולענין הנידון השני, באם נאסר הארון האם חייבים לשלם את דמיו, הביא שם את דברי השואל, שהכריע בנידון זה שאינם חייבים לשלם, כיון שההיזק אינו ניכר ויכולים לומר למוכר הרי שלך לפניך, ולפיכך יהיו פטורים מלשלם. אך השרידי אש נקט שהיזק זה נחשב להיזק ניכר, ודימה זאת למה שכתבו התוספות בבבא קמא (ק: ד"ה חייב) ו**בבבא בתרא** (ב: ד"ה וחייב) שכלאים בכרם חשיב היזק ניכר, כיון שהכל רואים את הגפנים על התבואה ויודעים שנאסרת, והוא הדין כאן, כאשר רואים את המת בארון יודעים שארון זה נאסר.

אך כתב, שאין צריך להגיע לחידוש זה, והאחים יהיו חייבים לשלם, כיון שקנו את הארון הראשון וצריכים לשלם עליו, וביאר את דרך הקנין בב' אפשרויות. א. משיכה או הגבהה על ידי פסיקת הדמים. ב. קנין סיטומתא [קנין שדרך העולם לקנות באופן זה]. והוסיף, שכאן הוא דבר פשוט שקנו, שהרי מטרת קנייתם היתה משום כבוד אביהם, ובסוגיין מבואר, שמשום כבוד אביו קונה אף דבר שלא בא לעולם, והוא הדין שיהיה נקנה הארון להם בסיטומתא, והתחייבו לשלם את דמיו, ולפיכך אין צריך לדון האם היזק זה ניכר הוא, כיון שבכל אופן חייבים לשלם כיון שקנאוהו.

אבלות על אשתו שמתה מתוך קטטה

בסוגייתנו מובאים דברי רבי שמעון, שאדם הכותב גט לאשתו, אינו נוטל עוד מפירות נכסי מלוג שלה, אף על פי שלא גירשה בפועל אלא רק כתב הגט. טעמו של רבי שמעון הוא, שכיון שנתן עיניו לגרשה שוב אין לו פירות.

מדברי רבי שמעון הללו, למד הרשב"ם בבבא בתרא (קמו: ד"ה נפלה), שבעל הרוצה לגרש את אשתו וכתב לה גט, אלא שקודם הגירושין מתה האשה אין הבעל יורש אותה. ודעת התוספות שם (ד"ה נכנס) והרא"ש (פ"ט ס"ז) שאין הבעל מפסיד את ירושתה עד לאחר גירושין ממש.

מדברי הרשב"ם הללו למד הים של שלמה בגיטין (פ"ב ס"ד) חידוש בהלכות אבילות, ולדבריו, בעל שהתקוטט עם אשתו ובדעתו היה לגרשה, ומתה מתוך הקטטה, אינו חייב להתאבל עליה, שאינה נחשבת כאשתו. והוסיף, שאף שחכמים חלקו על רבי שמעון, וסברו שאינו מפסיד את הפירות עד שעת הגירושין, מכל מקום, לעניין אבילות הלכה כדברי המיקל באבל, ולפיכך הלכה כרבי שמעון בזה, ואינו מתאבל עליה, ואין זה דומה לשאר שונא שיש להתאבל עליו, כיון שסוף סוף יש במיתתו אבילות ומרירות, אבל בבעל הרוצה לגרש את אשתו, שוב אין קרבתם חשובה בעיניו ואין בליבו אבילות ומרירות. דברי הים של שלמה הובאו על ידי רבי עקיבא איגר בהגהותיו לשולחן ערוך (יו"ד ס"י שעד ס"ד). ובשו"ת מחנה חיים (ח"ג יו"ד ס"י לט) כתב, שלדעת הים של שלמה אינו מתאבל על אשתו אפילו ביום ראשון, ואף שהוא עיקר החיוב הרי נאמר בנביא (עמוס ח') 'ואחרייתה כיום מר', מכל מקום, כיון שמתה מתוך הקטטה, אין בלבו כל מרירות על מיתתה.

הבית מאיר (אבה"ע ס"ז צ"ח) תמה על דברי הים של שלמה, שהרי ראייתו היא מדברי רבי שמעון, והוא אמר את חידושו רק באופן שהגט כבר נכתב, ולא באופן שמתכוין לכך ולא עשה דבר בעניין זה. מלבד זאת, כתב במהרשד"ם (אבה"ע ס"י עה) שדברי הים של שלמה אמורים רק לגבי הזמן או המקום שלא קיבלו עליהם את תקנת רבינו גרשום, שהרי במקומות שקיבלו עליהם תקנה זו, אינו יכול לגרשה בעל כרחו, ואם כן, מדוע לא יתאבל עליה. וכדבריו נקטו המחנה חיים (שם) ושו"ת מהרש"א אלפנדרי (ס"ז ז') [ועיי' מה שתמה על כך בשו"ת עבודת השם (ס"ז ט)].

ההכרעה בדבר נאמרה בשו"ת שואל ומשיב (מהדו"ג ח"א ס"י פח) ובשו"ת תשורת ש"י (ח"ב ס"י קנח), שאם שניהם נתרצו לגט והדבר היה מפורסם, אף על פי שלא כתב לה גט כלל אלא סיכמו הדבר ביניהם, אינו מתאבל עליה. כמו כן, אם גירשה בגט גמור, ונמצא הגט פסול מעיקרו, כתב המאורות נתן (ס"י ג') שלדעת הים של שלמה פשוט שאינו מתאבל. מכח דברי המהרש"ל כתב הישועות יעקב (אבה"ע ס"ז צ"ח) שאדם שאשתו נשתתה וקיבל היתר ממאה רבנים להשליש לה גט ולישא אחרת עליה, אם מתה אינו מתאבל, ובוה מודים כולם, כיון שכבר זיכה לה את הגט על ידי אחר.

אמנם התשורת ש"י (שם) חכך להחמיר לענין אבילות מכיון שלא הביא שום פוסק את דברי המהרש"ל, ודן בדברי הישועות יעקב, ורצה לומר שהישועות יעקב אינו מדבר באשה שנהיתה שוטה מפני שאז אינו יכול לזכות לה גט, אלא באופן שנאסרה על בעלה משום זנות שיש ספק אם מועיל מה שמזכה לה גט וצריך ג"כ התרה ממאה רבנים, אבל בנשתטית יש לומר שלבו דוה עליו מפני שהוא אנוסה שהרי נהייתה שוטה, וגם הוא אנוס לגרשה ואינו חפץ לעשות זאת, אבל היש"ש מדבר באופן שהסכימו שניהם להתגרש, ולכן אינו אכל עליה ואין עליו דיני אבילות, עיי"ש באריכות. וע"ע בתורה תמימה (ויקרא פרק כא הערה יא) מה שכתב בזה.

אין חבין לאדם שלא בפניו

'ויראת מאלקיך אני ה' (ויקרא יט יד), זהו כלל גדול שבתורה. על כל דבר המסור ללב נאמר ויראת מאלקיך שמכיר מחשבותיך, לפיכך יהיו כל דבריך לשם שמים, וכשתשמח בביתך תשמח לשם שמים. ומריב אחר אל תתעבר כי מה לך ולצרה זו. וכן אמר אל תדבר מדבר שאינו שלך, כי בשלך תזכה, וזה חובה הוא לאחר אשר יריב עמו, ואין חבין לאדם שלא בפניו, וכן אמר שלמה (משלי כו יז) 'מחזיק באזני כלב עובר, מתעבר על ריב לא לו'.

(ספר חסידים, סימן עג)

זכין לאדם שלא בפניו

'מי ומי ההולכים ויאמר משה בנעורינו' וכו' (שמות יח) קשה במה חלקו משה ופרעה, אך דאיתא בגמ' (כתובות יא.) גר קטן צריך ב"ד להטבילו דזכין לאדם שלא בפניו, ואיתא ב' דיעות חד דיעה ס"ל דזכין לאדם שלא בפניו, כדאיתא בגמ' (קידושין מב.) דבחלוקת הארץ כתיב נשיא אחד למטה תקחו, אע"ג שהיו שם קטנים בתוכם, אלא זכין לאדם שלא בפניו, ומ"ד אחר סבר אין זכין ואע"ג דבחלוקת הארץ חזינן דאמרין זכין, שאני התם דהיה מכח הדבור, אבל באמת אין זכין לאדם שלא בפניו, ואיתא ברש"י משכו וקחו לכם צאן, משכו עצמכם מע"ז, נמצא היה לישראל דין גרים וגם קטנים היה שם בישראל, נמצא שלפ"ז שפיר דבזה היתה מחלוקת משה עם פרעה, פרעה שאל מי ומי ההולכים, אמר משה בנעורינו ובזקנינו נלך, ואי הוי קטנים ג"כ בתוכם, לפיכך בזקנינו דהיינו ב"ד שזכין לאדם שלא בפניו, ואמר אליהם פרעה יהי כן ה' עמכם כאשר אשלח אתכם, ה' מכח שהיא ע"פ הדיבור, אבל מכח ב"ד אין זכין לאדם שלא בפניו, אבל לא כן לכו נא הגברים ולא טף, משום שלא יהיה ה' עמכם, ובקטנים אין זכין שלא בפניו וא"כ למה לכם טף ודו"ק.

(מדרש יהונתן, בא)

ומאימתי הוי חזקה מכי די ש אמצרי

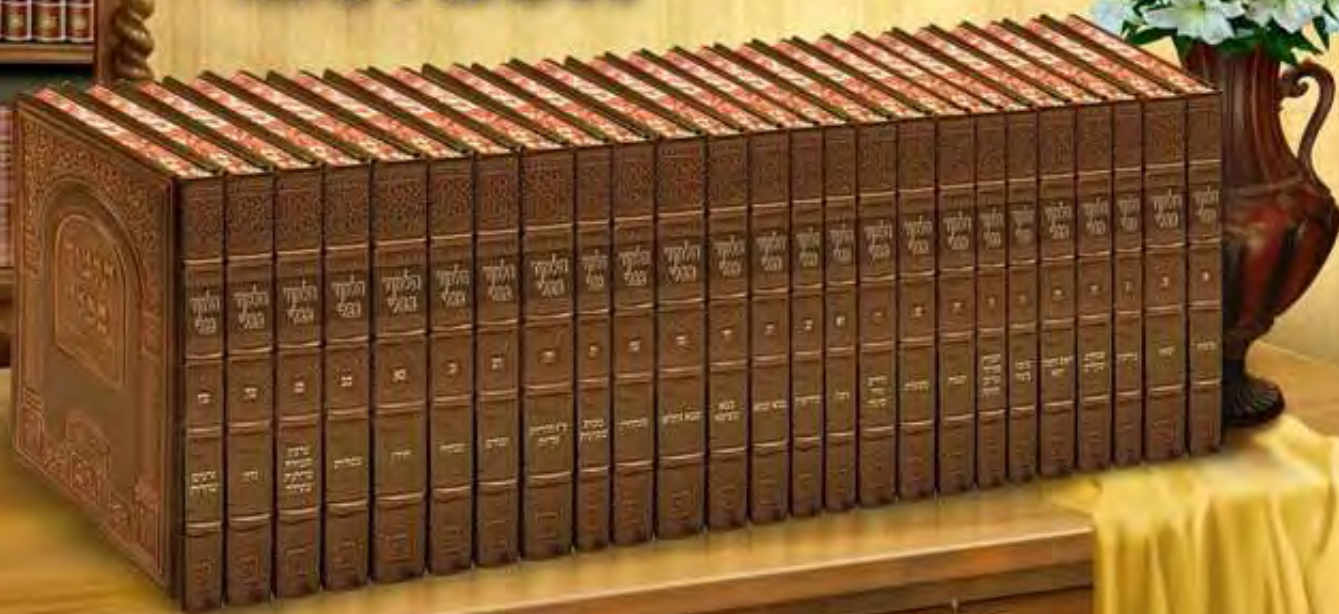
דהנה כל הנשמות הנבראים צריכין להיות מקושרים למעלה בעולם העליון, וגם למטה בעולם התחתון, דכל נשמת אדם בשעת ביאתה לעולם נברא עמה עולם למעלה, למען תהיה קשורה באותו עולם למעלה, וגם צריכה להיות קשורה למטה בעולם התחתון. והטעם צורך קשירתה למעלה הוא, למען יעלו למעלה כל העובדות והתורות והתפילות ממטה למעלה על ידי התקשרותה בעולם העליון, והצורך שתהא קשורה למטה הוא ממילא, דאילו לא היה באפשרי שתהיה הנשמה העליונה הרוחני בעולם השפל, לכן צריך לה קישור בעולם השפל, והתורה שבכתב הוא כנגד עולם העליון, ותורה שבעל פה הוא כנגד עולם התחתון. וזהו פירוש מה שאמרו חז"ל מאימתי הוי חזקה מכי דייש אמצרי רוצה לומר אחר שמורגל בגדריו שגדר, דייש הוא לשון כיון דדש דש ואחר שיהיה הצדיק מקושר בשני עולמות ומוחזק במעשי הקדושים אזי כל התורות והתפילות והעובדות שלו הולכים אל הים העליון הנקרא ים התלמוד. אך באופן שבכל זאת ידע בבירור שעדיין לא עשה כלום להבורא יתברך כראוי לעבוד אליו יתברך שמו הגדול שאם ח"ו יחשוב בעשותו איזה דבר טוב שעשאה בתכלית השלימות ויהנה במעשיו אזי כל מעשיו אין נחשבין לכולם. וזהו פירוש כל הנחלים הולכים אל הים, רוצה לומר כל המדות טובות הנקראים נחל שעל ידם הולכים כל השפעות והחסדים כנחל המתפשט ממעלה למטה כל המדות האלה הולכים אל הים העליון, ובאופן והים איננו מלא פירוש שיחשוב בעצמו שפלותו ולא יהיה מלא ממועשיו.

(נועם אלימלך, פרשת שמות)

גם לחתן שלך מגיע

בבית החדש
יאיר אור התורה

והחתן ימשיך ללמוד כמו
בישיבה בשי"ס עוז והדר

תלמוד בבלי 'עוז והדר' מהדורת פריעדמאן

להגדיל תורה ולהאדירה

מוקד הזמנות:

1800-22-55-66

להשיג בחנויות הספרים המובחרות

לומדים את הדף

בשפה ברורה

תלמוד בבלי המבואר בשפה ברורה

- תבנית הגמרא מתוך תלמוד בבלי 'עוז והדר מהדורת פריעדמאן'.
- הביאור נוסח לאחר עריכתו ע"י צוות תלמידי חכמים מומחים ללשון, המעניק ללומד פשטות ובהירות שתלווה אותו לאורך כל מהלך הסוגיא בקו אחיד וברור.
- עמוד ביאור אחד בלבד מול כל עמוד גמרא.
- הקדמה מקיפה לכל מסכת.
- סיכום כולל של מהלכי הגמרא ומסקנותיה.
- בהסכמת ובהכוונת כל גדולי ישראל שליט"א.
- עימוד מאיר עינים שאין דומה לו, חד וברור באותיות משיבות נפש.
- מודפס על נייר קרם משובח תוצרת חו"ל (ללא חילול שבת ח"ו).
- כריכה איכותית מפוארת מסקאי עבה במיוחד, הנשמרת לאורך שנים רבות.
- המבצע נמשך, רוכשים כרך ומקבלים חוברות לכל המסכת במתנה!

עד כה יצאו לאור מסכת סוכה - ביצה, נדרים, נזיר - סוטה, גיטין, קידושין, בבא קמא

מוקד הזמנות:

1800-22-55-66

להשיג בחנויות הספרים המובחרות

להגדיל תורה ולהאדירה